

İstihbarat Faaliyetlerinin Devlet Güvenliği Açısından İncelenmesi

Analysis of Intelligence Activities in Terms of Government Security

Dr. Öğr. Üyesi Ozan Kavıracı* - Arş. Gör. Mehmet Demirbaş**

Başvuru Tarihi: 16.01.2020

Kabul Tarihi: 28.02.2020

Özet

Devlet siyasal sisteminin önemli yapı taşlarından biri de egemenliktir. Egemenlik 15. yüzyılda yükselişe geçmiş siyasal alanda hem ülkelerin iç politikaları açısından hem de devletlerarası mücadele de birçok yeni düzenlemeler getirmiştir. Egemen devlet, iç sınırlarında ve uluslararası alanda varlığını koruyabilmek için ulusal güvenlik konularına yoğunlaşmıştır. Ulusal güvenliği sağlamak, ülke içindeki ve dışarıdan gelebilecek tehditlere karşı koyabilmek için istihbarata olan önemi arttırmıştır. Bu noktada istihbarat, aklın ve bilimin kullanıldığı bir sanat olarak ön plana çıkmıştır. İstihbarat, tehdit unsurları doğrultusunda açığa çıkan ihtiyaçlar için sahadan toplanan bilginin bir dizi işlem ve süreçten geçirilmesi sonrasında ortaya çıkan ürün olarak tanımlanabilmektedir. Dolayısıyla istihbarattan söz edebilmek için bilgilerin bir süzgeçten ya da analizden geçmesi gerekmektedir. Bu süreç sonucunda karar vericiler ve politika yapıcılar son kullanıcı konumunda bulunarak ülkenin çıkarları ve güvenliği konusunda sorumluluk üstlenmektedir. Devlet, kendini korurken sadece dış tehditlere odaklanmamaktadır. Bilginin doğru kişilerde kalabilmesi için İstihbarata Karşı Koyma sistemini de yoğunlukla kullanmaktadır. Bu çalışmada Türkiye başta olmak üzere devletler özelinde istihbarat faaliyetlerinin önemi analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İç Güvenlik, İstihbarat, İstihbarat Toplama Metotları, İstihbarata Karşı Koyma

Abstract

The rise of sovereignty, which is one of the important building blocks of the state political system, in the 15th century has brought many new regulations both within the countries and between states. The sovereign state has focused on national security issues in order to maintain its existence at its internal borders and internationally. Ensuring national security has increased the importance of intelligence in order to counter the threats that may come from inside and outside the country. At this point, intelligence has come to the forefront as an art that uses reason and science. Intelligence can be defined as the product that occurs after a series of processes and processes that gather information from the field for the needs that arise in line with the threat elements. Therefore, in order to talk about intelligence, the information needs to be filtered or analyzed. As a result of this

* Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, ozankaviraci@gmail.com, ORCID: 000 0001 6351 3725

** Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, mehmetdemirbas88@gmail.com, ORCID: 000 0002 9760 1130

process, decision-makers and policymakers assume end-user status and assume responsibility for the interests and security of the country. The state does not only focus on external threats while protecting itself. It also uses the counter-intelligence system to ensure that the information remains in the right people. In this study, intelligence activities are analyzed on states, especially Turkey.

Keywords: Internal Security, Intelligence, Intelligence Collection Methods, Counter - Intelligence

Giriş

Teknolojik gelişmeler hayatımızı her geçen gün daha da kolaylaştırmaktadır. Bireylerin haricinde devletler de teknolojiyi bütün imkanları ile kullanmaktadır. İstihbarat servisleri bunun en iyi örneklerinden biridir. Teknolojik gelişmeler, yeni gelişmeleri beraberinde getirmektedir. Bu durum istihbarat servislerinin dünya çapında yeni yöntemler üretmesine kolaylık sağlamıştır. Telsiz ve telgraf gibi teknolojide çığır açan icatların savaşlarda sağladığı kolaylıklar ilk olarak Birinci Dünya Savaşında tecrübe edilmiştir. Bu dönemde kullanılan telsiz ve telgraf ordulara hız kazandırmış ve savaşta bir adım önde olmalarını sağlamıştır. Bu gelişme beraberinde kriptolama işlemini getirmiştir. Bir adım sonrasında kripto çözüme üzerine yeni icatlar üretilmiştir. Silahlanma yarışına benzer bir şekilde ortaya çıkan istihbarat icatlarındaki bu yarış, yeni istihbarat metotları ve yöntemlerini hayatımıza dâhil etmiştir. İstihbarat, günümüze kadar gelişerek gelmiştir ve önemini hiçbir zaman yitirmemiştir. Aksine, istihbarat sadece ordu komutanları tarafından kullanılan bir güvenlik aracından çıkmış, karar vericiler ve politika yapıcılar için kullanılan güvenlik aracına dönüşmüştür. Günümüzde popüler olan stratejik istihbarat bunun bir örneğidir.

İstihbaratın devlet kurumları tarafından etkin kullanımı, onun akademik alanda bir disiplin haline gelmesini sağlamıştır. Akademik alanda istihbarat İkinci Dünya Savaşından sonra etkisini arttırmıştır. İstihbaratın tanımı, istihbarat çarkı, istihbarat toplama yöntemleri, casusluk ve istihbarata karşı koyma gibi istihbarat faaliyetleri akademik alanda tartışılarak, istihbaratın hem teoride hem de pratikte gelişimine katkı sağlamıştır.

Devletlerin güvenliklerini sağlamada istihbaratın rolü hayati öneme sahiptir. Günümüz küresel dünyasında bu rol her geçen gün önemi arttırmaktadır. Devletlerin her ne kadar farklı rejimleri olsa da temel önceliklerinden biri de uluslararası alanda güvenliklerini sağlamak, bölgesinde veya uluslararası alanda karar verici olabilme-ktir. Bundan dolayı, bu amaçlara ulaşabilmek için istihbarat faaliyetleri Soğuk Savaş ile daha da popüler olarak günümüze kadar önemini arttırarak gelmiştir.

Bu çalışmada istihbarat faaliyetlerinin devlet güvenliği açısından incelenmesi yapılacaktır. İstihbarat Çarkı ve İstihbarata Karşı Koyma (İKK) açısından devlet güvenliği incelenecektir.

Birinci bölümde istihbarat konusunun doktrindeki kavramsal ve kuramsal çerçevesinde yapılan tanımlar oluşturulacaktır. İstihbaratın tanımlanması ülkelere ve kültürlere göre değişiklik gösterdiğinden tek ve net bir tanımla bulunmamaktadır. Bu bölüm istihbaratın tanımlanması sürecine ayrılmıştır. İstihbarat kavramına ek olarak, bu bölümde istihbaratı üretebilmek için gerekli olan bilginin toplama metotları ve istihbarat çarkı da incelenecektir. İstihbarat Çarkının bir bilgiyi nasıl istihbarata dönüştürdüğünü, karar vericiler için nasıl önemli rol oynadığı bu bölümde detaylandırılacaktır.

İkinci bölüm, bir örnek çalışma olarak Erken Cumhuriyet Döneminde Türkiye İç Güvenlik Algısı incelenecektir. Bu bölümün özelliği arşiv çalışmalarına yer verilerek, bir devletin güvenlik algısı üzerinden nasıl bir istihbarat faaliyetinde bulunduğu somutlaştırmaktır.

Çalışmanın son bölümü İstihbarata Karşı Koymaya (İKK) ayrılmıştır. Devletlerin gizli bilgilerini ve personellerini rakiplerine karşı korumada İKK'nın önemine değinilecektir. İKK'nın devletin güvenliğini sağlamada nasıl bir rolü olduğu işlenecektir.

İstihbarat Tanımlarının Değerlendirilmesi

İstihbarat tanımlaması güç bir kavram değildir. Bir kişi istihbaratı anlatabilmek için birden çok tanımlama yapabilmektedir. Bu durum aslında istihbaratın özünden kaynaklanmaktadır. İstihbaratın tanımı, devletlerin ve güvenlik kurumların kültürlerine göre farklılık gösterebilmektedir. Bu kültür hem güvenlik algısından hem de istihbarat servislerinin geçmişten gelen kültürlerinden oluşmaktadır. Farklı kültürler, farklı tanımlamalar ortaya atabilmektedir. Örneğin, liberal bir devlet yönetim anlayışı olan ABD'nin istihbaratı tanımlaması ile daha realist politikaları olan İran'ın istihbarat tanımlamalarında farklılıklar olabilmektedir. ABD, stratejik istihbarat ve karar vericilere önem veriyorken; İran, güvenlik, devlet ve rejim konularına dönük bir istihbarat tanımlaması yapabilmektedir. Bu değişik koşullar, akademik alana da yansımaktadır ve akademik alanda istihbarat tanımı çeşitlenmektedir.

David Khan, istihbaratın tarihsel sürecini inceleyerek, gelecekteki istihbarat anlayışı hakkında çıkarımlar yapmıştır. Khan; istihbaratı tanımlarken sadece "bilgi" (knowledge) kelimesini kullanmıştır (Gill vd., 2009: 4). Bilgi, istihbarat için vazgeçilmez bir unsurdur. Bilgi olmadan istihbaratın olması mümkün değildir. Bundan dolayı, istihbarat için sadece bilgi demek, onu tanımlamada yetersiz kalacaktır.

Prunckun (2010: 1), istihbaratta karar vericilere ve analizcilere dikkat çekerek bir tanımlamaya gitmiştir. İstihbaratın görülmeyen gri alanları azaltarak daha çok görülebilir hale getirmede yardımcı olduğunu savunmuştur. Bunun yönetimini ise bilimsel yöntemler ile yani, nitel ve nicel yöntemler ile olabileceğini ortaya atmıştır. Bu şekilde, istihbarat hem analizcilere hem de karar vericilere birer karar alma seçeneği sunmaktadır.

Warner ise istihbaratı bilimsel olmayan bir yönden değerlendirmiştir. İstihbarat sayesinde rakibi tanımlama, anlama, gözleme ve rakibi araştırmada bir adım önde olunabileceğine dikkat çekmiştir (Warner, 2008). Warner'ın bu söyleminin mümkün olması bilgi sayesinde gerçekleşebilmektedir.

ABD, kökenli istihbarat çalışmaları genellikle karar vericilere yönelik istihbarat tanımları yapmaktadır. Bunun nedeni stratejik istihbarata verilen önemden kaynaklanmaktadır. Wheaton ve Beerbower'ın istihbarata bakış açısı da bu şekildedir. Onlara göre istihbarat, karar vericilerin önlerinde olan belirsizlikleri azaltmak üzere yapılmaktadır. Bundan dolayı, istihbarat sadece bir bilgi değildir, hatta bilgiden çok daha ötesidir (Gill vd., 2009:17).

Ülkelerin rejimleri her ne olursa olsun mutlaka realist bir politikaları bulunmaktadır. Bunun nedeni, ülkelerin kendilerini uluslararası anarşi sisteminin yarattığı durumdan korumak zorunda olmasıdır. Bu bakış açısına göre de, istihbaratı tanımlayan akademisyenler mevcuttur. Sims, mevcut uluslararası yapıda istihbaratın kullanımını kaçınılmaz bir yön olarak görmektedir (Gill vd., 2009: 17).

1950'li yıllarda stratejik istihbarat kavramını ortaya çıkaran ve akademik alanda önemli bir yeri olan Sherman Kent, istihbaratı tanımlarken bilginin beraberinde organizasyon ve faaliyetin de bulunması gerektiğini vurgulamıştır (Yılmaz, 2007: 128-129). Bu üç kavram üzerine akademik çalışmalar yapılmıştır ve biraz daha geliştirilmiştir. Örneğin, Lowenthal (2009: 8), istihbarat çalışmasında süreç, ürün ve organizasyondan bahsetmektedir.

Süreç, istihbaratı üretebilmek için gerekli olan bilginin toplanmasını, toplanan bilgilerin yetenekli analizciler tarafından analiz edilmesini ve son olarak üretilen istihbaratın dağıtılmasını kapsamaktadır. Bütün bu işlevlerin eksiksiz gerçekleştirilmesi ise organizasyonu oluşturmaktadır (Lowenthal, 2009: 8).

İstihbaratı tanımlarken aslında bir üretimden bahsetmek mümkündür (McDowel, 2009: 11). İstihbaratı bilgi-den ayıran temel durumda bilginin toplanması ve istihbaratın üretilmesidir. Bilgi, herhangi bir kaynaktan elde edilebilmektedir. İstihbarat ise kabiliyetli ve donanımlı uzmanlar tarafından bilginin analiz edilerek üretilmesiyle ortaya çıkan bir üründür.

Günümüzde oldukça popüler bir istihbarat servisi olan FBI'da istihbaratı Sherman Kent'in düşüncesi üzerinden tanımlamaktadır. FBI, istihbarat için üç aşamadan bahsetmektedir: ürün, süreç ve organizasyon. Ürün, elde edilen bilgilerin analiz edilerek rapor haline getirilmesidir. Bu da politika yapıcılarının ihtiyacı doğrultusunda yapılmaktadır. Süreç, istihbaratın oluşum aşaması olan bilginin toplanması ve analizidir. Organizasyon ise daha geniş çaplı bir yapıya; ham bilgileri istihbarat ürünü haline getiren organizasyonda ve geniş topluluklara dağıtılmaktadır (FBI, 2016).

Ülkemiz kurulduğu zamandan beri batı yanlısı bir dış politika yürütmüştür. Batı yanlısı dış politikadan bazı dönemlerde (Kıbrıs Harekâtı gibi) vazgeçilse de, dış politikamızda asıl olan genellikle batı ile birliktelik söz konusu olmuştur. Bunun bir sonucu olarak, güvenlik politikalarımızda da batı ile işbirliği çokça yapılmıştır. ABD, bunun sık rastlanan örneğidir. ABD ile olan yakın dış politikamız, güvenlik politikamıza da sirayet etmiştir. İstihbaratı tanımlarken de ülkemizde ABD modeli bir tanımlama dikkat çekmektedir. Örneğin, ülkemizdeki ortak tanımlardan biri şu şekildedir: “bilgilerin toplanması, mevcut bilgilerle karşılaştırılması, bu bilgilerin analizi, değerlendirilmesi, birleştirilmesi ve yorumlanması sonunda ortaya çıkan hasıladır” (Güven'den akt. Aydın, 2008: 20). Ülkemizdeki yapılan bir başka tanıma göre de istihbarat;

“Belirli bir konuda elde edilen bilgiye istihbarat denmekle birlikte bu daha çok haber olarak kabul edilmektedir. İstihbarat ise; herhangi bir konuda elde edilen haberlerin (bilgilerin) işlenmesi, değerlendirilmesi, yorumlanarak bunlardan bir sonuç çıkartılması olarak belirlenmektedir” (Erkan ve Dilmaç, 2001: 176).

Ülkemizin en önemli istihbarat kurumu olan MİT'de benzer bir tanımlama oluşturmuştur. MİT'e göre istihbarat ancak bir sürecin sonucunda oluşabilmektedir. Bilgiler hamdır ve bu bilgilerin işlenmesi gerekmektedir. Bilgileri işlemekten kasit analizdir. Analiz sonucunda da ortaya çıkan rapor, istihbarattır (İlter, 2002: 1). Aslında; MİT, Amerikan sistemine benzer (ürün, süreç ve organizasyon) bir model oluşturmuştur. Bu da ABD ile olan yakın güvenlik ve istihbarat politikalarının bir sonucudur.

Sonuçta, istihbaratı tanımlamak oldukça kolaydır fakat, istihbarat için tek ve net bir tanım üretmek zordur. Ülkelerin ve servislerin istihbarat kültürlerinin bir sonucu veya zenginliği olarak, istihbarat için akademik literatürde farklı tanımlar üretilmiştir. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere, istihbaratın sadece bilgi olmadığı, daha komplike bir açıklamaya ihtiyaç olduğu kesindir. Öncelikle bilgiye, sonra analize ve son olarak bir rapora ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak bu şekilde istihbarat ortaya çıkabilmektedir.

İstihbarat Toplama Metotlarının Karşılaştırmalı Analizi

Devletler güvenliklerini sağlamak için istihbaratı vazgeçilmez bir unsur olarak görmektedir. Bundan dolayı, ABD gibi büyük devletler, her yıl bütçelerinden büyük oranda istihbarat servislerine pay ayırmaktadır. Ayrıca, örtülü ödenek gibi sistemler ile istihbarat servisleri desteklenmektedir. Bu durum da devletin istihbarat konusuna ne kadar önem verdiğini kanıtlar bir göstergedir.

İstihbaratın elde edilmediği, üretilen bir rapor olduğuna ilişkin açıklamalar çalışmanın ilk bölümünde ifade edilmişti. İstihbarat raporlarının doğruluğu devletin güvenliğini sağlamada hayati öneme sahiptir. Yanlış raporlar, devletlerin yanlış politikalar üretmesine neden olacaktır. Ayrıca, yanlış raporlardan dolayı siyasal karar vericiler, ülkeleri zor durumlara düşürecek hatalı kararlar alabilmektedir. Bu tarz durumlar, ülkelere ağır ma-

liyetlere neden olmaktadır. Bu hataların yaşanmaması ve devletin güvenliğinin sağlanması için istihbarat servisleri, raporları doğru bir şekilde üretmek zorundadır. İstihbarat raporu üretebilmek için de bilgi toplamaları gerekmektedir.

Bilgi veya istihbarat toplama metotları çok sayıda olabilmektedir. Fakat bu metotları farklı çatılar altında toplamak, konuyu daha iyi anlamak için faydalı olacaktır. Bu minvalde, akademik çalışmalarda bilgi toplama metotları üçe ayrılmıştır: İnsan Kaynaklı İstihbarat (HUMINT), Teknik İstihbarat (TECHINT) ve Açık Kaynak İstihbaratı (OSINT).

İstihbarat servisleri devletlerin öncelikli konularına göre istihbarat üretirler. Süreci başlatan mekanizma bir devletin ihtiyaç duyduğu konudur. İstihbarat zaman alan masraflı bir süreç olduğundan önceliklere göre hareket edilmesi zorunludur. Holt (1995: 55), ABD modelinde bu durumu şu şekilde özetlemektedir:

- ABD hükümetinin bilmesi gerektiği ve ihtiyaç duyduğu konu
- ABD hükümetinin hangi konuyu bilmesi daha faydalı olacağı
- Karar vericilerin merak ettiği konular
- Bilinmesi halinde faydalı olacağı düşünülen konular
- ABD Kongresinin öncelik tanıdığı konular

Yukarıda sayılan konulara göre ABD istihbarat servisleri süreci başlatmaktadır. Önceliği belirleyenler arasında karar vericiler ve Kongre bulunmaktadır. Bu durum, ABD istihbarat tanımlarının nasıl ortaya çıktığını da göstermektedir. İstihbarat servisleri, bu beş önceliğe göre istihbarat üretirler ve bunun için ham bilgileri HUMINT, TECHINT ve OSINT'e göre elde ederler.

Bilgi kaynaklarından en vazgeçilmez olan İnsan Kaynaklı İstihbarat olarak karşımıza çıkmaktadır. İstihbaratın tarihsel sürecinde insan kaynağı her türlü teknolojik gelişmelere rağmen önemini yitirmemiştir. Günümüzde elde edilen bilgilerin çoğunlukla kaynağı açık kaynaklardır. HUMINT ve TECHINT, açık kaynağa oranla daha az kullanılmaktadır fakat insan kaynağının bilgi toplamadaki önemi halen zirvededir.

Teknoloji ve açık kaynak istihbaratın getirdiği kolaylıklara rağmen insan kaynaklı istihbaratın önemini yitirmemesinin nedeni rakibin niyetinin tam olarak bilinmesinin insan kaynaklı istihbarat sayesinde mümkün olmasıdır. Örneğin, insansız hava araçları veya uydu istihbaratı ile alınan bir görüntü, sadece var olan fotoğrafı bize sunmaktadır. Bu fotoğrafta, sınırdan geçen bir grup terörist görüldüğünde bu gurubun neden hareket halinde olduğu ve ne yapmayı amaçladığı bilinmemektedir. Fakat, insan kaynaklı istihbarat sayesinde ajanlar vasıtası ile alınacak bilgi sonrasında, gurubun bir köy baskınına mı, erzak almaya mı, yoksa bir terörist eylemde bulunmak üzere mi sınırdan geçiş yaptığı öğrenilmektedir. Başka bir ifadeyle, insan kaynaklı istihbarat bize terörist gurubun amacını, niyetini öğrenmemiz de yardımcı olurken; teknik istihbarat bize sadece bir gurubun fotoğrafını vermektedir. Ayrıca, olumsuz hava koşullarında hem insansız hava araçlarından hem de uydudan görüntü alınamayacağı için bu imkân da ortadan kalkacaktır. Fakat, insan kaynaklı istihbaratta bu mümkün değildir.

İngiliz casusu Thomas Edvard Lawrence, insan kaynaklı istihbarat için önemli bir örnektir. Lawrence, arkeolog kimliği ile Ortadoğu'da etkin bir görev başarmıştır. İngiliz devletinin çıkarı için Arap örgütlenmesini başarmış ve Osmanlıya karşı Arapların isyan hareketini örgütlemiştir. Bunu yaparken etkili bir şekilde Arapça kullanmış ve casusluk faaliyetlerinin yanında provokatör faaliyetlerinde de bulunmuştur (Tılısık ve Akbal, 2006: 98).

İnsan kaynaklı istihbarat sadece güvenlik amaçlarında kullanılmamaktadır. Ekonomik yarışta ülkeyi daha ileriye götürmek için sanayi casusluğu da tarih boyunca etkin bir şekilde kullanılmıştır. Yeni icatların geli-

şim sürecinde kıtalar arasında birçok teknolojik icatlar sanayi casusluğu ile taşınmıştır. Pusulanın Asya'dan Avrupa'ya gelişi de bunun bir örneğidir. Bir başka örnekte Sanayi Devrimi sırasında yaşanmıştır. İngiltere, buharlı iş makineleri sayesinde seri üretim iplik üretebilmiştir. Yeni iş makineleri sayesinde elde üretilen ipliklere göre çok sayıda iplik hızlı ve kolay bir şekilde üretilmiştir. Bu da İngiltere ekonomisine ciddi katkı sağlamıştır. Bu durumu fark eden Samuel Slater, İngiltere'de fotografik hafızasının sunduğu yeteneği kullanarak makineleri kopyalamayı başarmıştır. Aynı iş makinalarını ABD'de kurarak seri iplik üretmiştir. Bu tür sanayi casusluğu girişimleri fark eden İngiltere Parlamentosu 1765 yılında makinaların plan ve modellerinin ülke dışına çıkmaması için kanunlar yürürlüğe koymuştur (Johnson, 2007: 183-184). İngiltere, bu kanunlar ile aslında ekonomi güvenliğini sağlamaya çalışmıştır.

İnsan Kaynaklı İstihbarat farklı kimliklerde yapılabilmektedir. Bir doktor, öğrenci, şirket çalışanı, akademisyen, arkeolog vb. gibi meslekler altında devletlerin gizli bilgilerini çalmaya yönelik girişimler yapılabilmektedir. Bunları belirli çatı altında toplamak gerekmektedir. Buna göre insan kaynaklı istihbaratta dört guruptan bahsetmek mümkündür: Teşkilat kadrosunda görev alanlar, Ajanlar, Mutemetler ve Muhbirler.

Teşkilat kadrosunda görev ajanlar, istihbarat servislerinin kadrolu elemanlarıdır. Bu kişiler ülkelerindeki memurların tabi olduğu kanunlar çerçevesinde görev üstlenirler (Acar ve Urhal, 2007: 228). Örneğin, ülkemizde Devlet Memurları Kanunu bulunmaktadır. Bundan dolayı, ülkemizdeki bütün istihbarat servislerindeki çalışan kişiler kadrolu memurdur ve kendi kurumlarının haricinde Devlet Memurları Kanunu'na da tabidir. Bir başka örneğe göre, kolluk görevini yürüten polisler PVSK'nın EK-7 maddesine göre istihbarat görevini yürütmektedirler (İDB, 2016b).

Teşkilat kadrosunda görev alan personel, ajanları yönetmek ile görevlidir. Bu durumda, kadrolu personel "case officer"¹ olarak da akademik çalışmalarda yer almaktadır. Ajanlar, farklı meslek veya kimliklerde olabilmektedir. Motivasyon kaynakları da para ya da kendi çıkarları olan bir iştir (Holt, 1995: 69).

Mutemetler, bilgisine başvuru alan kişilerdir. Mutemetler, genellikle bir konuda uzman olduklarından o kişilere başvurularak bilgi alınmaktadır (Acar ve Urhal, 2007: 228). Son olarak muhbirler ise zaman zaman servislerle bilgi getiren yahut aktaran kişilerdir. Muhbirler, düzensiz aralıklar ile bilgi edindikçe bilgiyi aktarmaktadırlar (Acar ve Urhal, 2007: 229).

Sonuç olarak, insan kaynaklı istihbarat, tarih boyunca vazgeçilmez bir bilgi toplama yöntemi olarak önemini korumuştur. Her ne kadar, istihbarat servisleri bilginin çoğunluğunu açık kaynaklardan toplasa da, bilgi toplama da insana duyulan ihtiyaç devam etmektedir.

İki dünya savaşı da istihbaratın öneminin anlaşılmasında ve istihbaratın çağ atlamasında hayati önemde rol oynamıştır. Savaşlarda teknolojik icatlar (telsiz, radyo frekansları ve telgraf vb.) rakiplere üstün gelme de etkinlik sağlamıştır. Bu alanda istihbarat faaliyetinin kullanılması da zaferi getireceği anlaşılmıştır. Bundan dolayı, istihbaratta teknolojinin kullanımı kaçınılmaz hale gelmiştir (Yılmaz, 2007: 429).

Teknolojik gelişmeler, istihbarat alanında bütün imkanlar ile kullanılmaktadır. Bugün için kullanışsız olan ama eski zamanlarda teknolojik sayılan cihazların istihbarat faaliyetlerinde kullanılması, dönemlerinde başarılı işler çıkarttığını göstermektedir (Hürriyet, 2016).

Teknik istihbarat, bütün teknolojik cihazların kullanıldığı istihbarat yöntemlerini kapsamaktadır. Bir çalışma ofisinin gizlice dinlenilmesi, bir şahsın gizlice kayıt altına alınması, bir telefon konuşmasının takibi, uzaydan bir bölgenin fotoğrafının çekilmesi gibi hemen her türden bilgi toplama faaliyeti teknik istihbarat çatısı altında değerlendirilmesi gerekmektedir. Bundan dolayı bazı açıklamalar konun daha iyi anlaşılması açısından faydalı olacaktır.

1 Case Officer: İstihbarat servislerinde kadrolu olarak çalışan, sahadan ajan temini yapan ve onları eğiterek ihtiyaç duyulan görevlerde kullanan yetkili kişidir.

Teknik istihbaratın önemli bir yöntemi Elektronik İstihbarattır. Elektronik istihbarat, özü itibarıyla elektronik sinyalleri yakalamak ve çözümlenmek ile ilgilidir. Hava araçlarından, kara ve deniz araçlarından gönderilen elektronik sinyallerin rakip tarafından yakalanarak çözümlenmesi sonucunda bilgi elde edilmiş olmaktadır.

Elektronik istihbaratın önemi İkinci Dünya Savaşı'nda daha çok anlaşılmıştır. Savaşta radyo frekans yöntemiyle haberleşme hız açısından fayda sağlamaktaydı fakat rakiplerin bu frekansları yakalayarak çözümlenmesi, konuşmaların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bunun üzerine kripto sistemleri geliştirilmiştir (Herman, 1996: 68). Elektronik istihbaratın bir adım daha ilerlemesi sağlanmıştır.

Teknik istihbaratın ilgi alanına giren bir diğer yöntem de fotoğraf istihbaratıdır. Fotoğraf istihbaratı, günümüzde çok başvurulan bir yöntem değildir. Teknolojik gelişmeler, yeni icatları hayatımıza getirdi ve artık uydu istihbaratı ya da insansız hava araçları gibi sistemler ile görüntü alınabilmektedir. Fakat, geçmiş dönemlerde fotoğraf istihbaratı ordular ve servisler için önemli fırsatlar sunmuştur. Örneğin, Sovyetler Birliği'nin Küba'da konumlandığı nükleer başlıklı füzelerin fark edilmesi, U-2 uçaklarının fotoğraf istihbaratı sayesinde gerçekleştirilmiştir.

Günümüzde fotoğraf istihbaratının gelişmiş versiyonu olarak uydu istihbaratından bahsetmek mümkündür. Bugün üretilen teknolojik cihazlar, hızlı ve detaylı görüntüyü uydular vasıtasıyla alma imkânı sunmaktadır. Bu sayede ordular ve istihbarat servisleri hızlı, daha az masraflı, daha az riskli bir şekilde istedikleri bölgeden canlı görüntüler alabilmektedir.

Teknolojik gelişmelerin istihbarat servislerine fayda sağladığı gibi zararları olduğunun bir başka kanıtını da uydu istihbaratında görmek mümkündür. Bugün Google ve Yandex gibi büyük firmalar, uydudan alınan görüntüleri açık kaynak erişimine sunmaktadır. Terör örgütleri devlet kurumlarına yapacağı saldırı öncesi, dışarıdan keşif yapamayacağı bir kurumun iç bahçesini ve etrafındaki bölgeleri masa başından keşif çalışması yapabilmektedir.

Teknik istihbaratın bir diğer konusu da siber istihbarattır. Siber istihbarat, internetin yayılmasıyla ortaya çıkmıştır. Günümüzde internet teknolojisine karşı çıkmak mümkün değildir. Devletin her kurumu internet üzerinden gizli bilgilerini kurumlar arası paylaşmaktadır.

Siber istihbaratın amacı rakip devletlerin mahrem bilgilerini internet vasıtasıyla elde etmektir. Rakiplerin gizli bilgilerini elde etmek için ve rakiplerin bize karşı yapacağı siber girişimlerin engellenebilmesi için dijitalleşen dünyaya ayak uydurmak kaçınılmaz bir zorunluluktur. Bundan dolayı, dijital dünyayı çok iyi öğrenmek gerekmektedir (Hosenball, 2015).

Açık Kaynak İstihbaratı, günümüzde ortaya çıkan yeni bir bilgi toplama yöntemidir. Son zamanlarda hayatımıza girmesine rağmen, istihbarat servislerinin, örgütlerin, şirketlerin ve bireysel en çok kullandığı yöntemdir. Açık kaynaklarda yapılan araştırmalar sonrasında elde edilen bilgilerin bilgi toplama da önemi oldukça büyüktür. Bu yöntem hemen herkes tarafından kolay bir şekilde yapılabilmektedir. İnsanlar, bir şirket hakkında veya bir kişi hakkında internet dünyasında detaylı bir arama yaparak kişi analizi çıkardığında aslında farkında dahi olmadan açık kaynak istihbaratı yapmaktadır.

Açık kaynak istihbaratı günümüzde elde edilen bilgilerin çoğunu oluşturmaktadır. Bu çoğunluk %75 ila %90 civarında olduğu iddia edilmektedir (Holt, 1995: 57). Açık kaynak istihbaratının tercih edilmesinin bir diğer önemi de kolay ve maliyet açısından diğer yöntemlere göre daha hesaplı olmasından kaynaklanmaktadır (Yılmaz, 2007: 126).

Açık kaynak istihbaratının kapsamı oldukça geniştir. Hemen her türden yazılı ve görsel veriler açık kaynaktan değerlendirilebilmektedir. CIA, açık kaynak istihbaratında kullanılan kanalları şu şekilde özetlemektedir: İnternet, Medya organları, konferans konuşmaları, düşünce kuruluşlarının raporları, makaleler, fotoğraflar, coğrafi bilgiler (CIA, 2013a).

Bir düşünce kuruluşunun sempozyumunda konuşmacı olarak katılan üst düzey yönetici danışmanlarının belirli bir siyasi politika üzerine yaptığı açıklamalar, ülkenin o konu hakkında gelecekte uygulayacağı politikalarından oluşmaktadır. Bu veri rakip istihbarat servisleri tarafından masa başında toplanan bir bilgidir ve analiz sonucunda çok kıymetli bir istihbarat raporuna çevrilebilmektedir.

Sonuç olarak, devletin güvenliğini sağlama da bilginin rolü önemlidir. İstihbarat teşkilatları, sürekli olarak çalışarak merkeze bilgi toplamaktadır. Merkezde bu bilgiler analiz edilerek, istihbarat raporu haline getirilmektedir. Raporlar, devletin ilgili kurumlarına ve karar vericilere iletilerek geniş bir bilgilendirme sistemi yapılmaktadır. Devlete karşı gelebilecek her türden saldırı ve sürprizlere karşı tetikte olmak için istihbaratın etkin kullanılması gerekmektedir. Bunun için de öncelikle bilgi toplama metodlarının geliştirilmesi gerekmektedir.

İstihbarat Üretim Sürecinin Basamakları

İstihbarat teşkilatlarının, istihbarat üretmek için sürekli bilgi topladığı daha önce ifade edilmişti. Sürecin işleyişi ve süreci başlatan mekanizmalarda bu bölümün konusunu oluşturacaktır. Burada süreç istihbarat çarkını anlatmaktadır.

İstihbarat çarkını başlatan genellikle iki unsur bulunmaktadır. Birinci unsur, devletin üst düzey yöneticisi olan karar vericilerdir. Karar verici makamındaki kişiler, ilgi veya ihtiyaç duydukları konular hakkında servislere başvururlar ve onlardan ilgili konu hakkında istihbarat raporu talep ederler. İkinci unsur ise servislerde görev alan analizcilerdir. Analizciler, devletin güvenliğini tehdit edecek herhangi bir konu hakkında çarkı başlatabilmektedirler (Lowenthal, 2009: 56-57).

İstihbaratı üretim sürecinin, istihbarat çarkı olarak adlandırılmasının nedeni, sürecin başladığı noktaya tekrar dönmesidir. Bu döngü tek seferlik değil, sürekli olarak devam eden bir döngüdür. Bundan dolayı çark kelimesi, süreci tanımlamak için uygun görülmüştür. Çarkın aşamaları en kısa haliyle şunlardır: bilgi toplama, analiz, rapor ve dağıtım (Cline, 1983: 9).

İstihbarat çarkındaki basamaklar, istihbarat servislerinin ihtiyaç ve kültürlerine göre şekillenmektedir. Benzer durum istihbaratın tanımlanmasında da açıklanmıştır. Lowenthal (2009: 55), istihbarat çarkını tanımlamak için yedi aşamalı bir süreçten bahsetmektedir. Bunlar: Devletin ihtiyaçlarının belirlenmesi, bu ihtiyaçlara uygun gerekli bilgilerin toplanması, toplanan bilgilerin işleme alınması ve kullanılması, daha sonra analiz edilmesi, analiz sonucunda ilgili kurumlara ve kişilere dağıtımın yapılması, bu kurum ve kişilerin istihbaratı kullanması ve son olarak servislere geri bildirim de bulunmasıdır.

Yukarıdaki bu yedi basamaklı model genel olarak ABD istihbarat sürecini açık olarak tanımlamaktadır. Ülkemizde de bu yapıya benzer bir istihbarat çarkı modeli kullanılmaktadır. Ülkemizdeki sisteme göre; ilk olarak ilgili kişilerin isteği, çarkı başlatmaktadır. İstek, servise yapıldıktan sonra istihbarat teşkilatı planlama yapmaktadır. Planlamalar doğrultusunda ihtiyaç duyulan bilgiler toplanmaktadır. Toplanan bilgiler tasnif aşamasında sınıflandırılmaktadır. Tasnif sonrası, bilgiler analiz edilmektedir. Analiz sonucuna göre gerekli raporlar düzenlenmektedir. Son olarak ise gerekli kurumlara ve kişilere bu raporların dağıtımı yapılmaktadır (Acar, 2011: 170-184).

İstek aşaması, istihbarat çarkını tetikleyen önemli bir aşamadır. Çarkı tetikleyen kişiler, karar vericiler, politika yapımcılar, üst düzey yöneticiler, analizciler veya devletin kurumları olabilmektedir. Buralardan gelen bir talep sonucunda istihbarat çarkı dönmeye başlayacaktır.

İstek aşamasının dikkat edilmesi gereken konusu, özellikle karar vericilerin tam olarak hangi konuda ne istediğini belirtmesidir. Eğer karar verici istediği raporu eksik veya yanlış belirtirse sonrasında yapılacak olan bü-

tün çalışmalar hatalı olacaktır. Bu durum bir gömleği iliklerken en başta yanlış delikten başlamaya benzemektedir. Gömleğin düğmelerini yanlış iliklemeye başlarsak devamında da yanlış düğme ve delikler eşleşecektir ve sonuçta hatalı bir işlem ortaya çıkacaktır. İsteği başlatan karar verici de hatalı bir talepte bulunursa sonuç ve emek yanlış çıkacaktır. Böyle bir durumda devletin politikaları da yanlış üretilecek ve ülke savunmasız duruma düşecektir.

Karar vericilerin istihbarat çarkını tetikleemesinden sonraki ikinci basamak bilgilerin toplanmasıdır. İlgili konu hakkında ihtiyaç duyulan bilgiler analizciler tarafından sahadaki kişilere aktarılır ve bu konu da bilgiler getirilmesi istenilir. Bilgi toplama metotları olan HUMINT, TECHINT ve OSINT, sürecin bu basamağında yer almaktadır (CIA, 2013b).

Analiz, istihbarat üretim sürecinin temel taşıdır. Analiz olmadan istihbarat üretimi mümkün olmamaktadır. Bir ahşap fabrikasının ham maddesi ağaçtır. Ağaç olmadan üretim yapılamamaktadır. Ağacın işlenmesini yapan teknolojik cihazlarda üretimin en önemli bir diğer aşamasıdır çünkü bu cihazların yokluğunda insan gücüyle üretim mümkün olmamaktadır. İstihbaratta bilgi de benzer şekilde ağaç gibi ham maddedir. Analizde ağacı işleyen teknolojik cihazlardır.

Analiz yapmak uzmanlık, kalifiye ve yetenek gerektirmektedir. Bir analizcinin kullanabileceği yöntemler şu şekilde sıralanabilmektedir: Geriye doğru düşünmek, kristal top, rol yapmak, şeytanın avukatlığı, çoklu avukatlık sistemi, ayna görüntüsü (Yılmaz, 2015: 190).

Bütün bu yöntemler, analizcilerin üstün yeteneklerini sergilemek üzere kullanılır. Analizci bu farklı yöntemlerde senaryolar üreterek, rakiplerini anlamaya çalışırlar. Bu sayede rakiplerinin amacını, niyetini, kabiliyetini veya bir olayı neden yaptığını çözümlerler. Bu yöntemlerden en çok bilineni şeytanın avukatlığıdır. Şeytanın avukatlığı yönteminde analizcilerden biri azınlıkta olan bir düşünceyi savunmaktadır. Bu düşünceyi savunurken onunla tamamen bütünleşmektedir. Bu sayede beyin fırtınası sonucunda yeni hipotezler üretilmektedir (Karabacak, 2002: 31).

İstihbarat çarkının son aşaması ortaya çıkartılan istihbarat raporlarının dağıtımıdır. Çarkı tetikleyen bir karar verici de olsa, rapor sonucuna göre karar vericinin haricinde ilgili tüm kurumlar ile rapor paylaşılmaktadır. Söz konusu olan devletin güvenliğidir. Devleti sürprizlerden korumak için ilgili tüm kurumlarının uyarılması gerekmektedir. İlgili kurumlar bilgilendirildikten sonra tekrar yeni taleplerde bulunabilmektedir. Bu sayede de istihbarat çarkı tekrar başlamaktadır (İlter, 2002: 3).

Sonuç olarak, devletin güvenliğini sağlamak için doğru ve zamanında istihbarat üretilmesi zorunludur. İstihbaratın üretilmesi için doğru ve açık isteklerde bulunulması gerekmektedir. Taleplerin doğrultusunda konu ile alakalı bilgilerin toplanılması ve kalifiyeli kişiler tarafından analiz edilmesi zorunludur. İstihbarat raporlarının ilgili tüm kurumlara açık bir şekilde iletilmesi devleti, gelebilecek sürpriz saldırılara karşı tetikte tutma açısından gereklidir.

Erken Cumhuriyet Dönemi Türkiye’de İç Güvenlik Algısı

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu ilk günden itibaren çözmek zorunda olduğu birçok sorun ile yüz yüze kalmıştır. Bu sorunlar, Osmanlı Devletinden genç ve dinamik Türkiye Cumhuriyeti’ne miras olarak kalmıştır. Ekonomiden kültürel sorunlara kadar geniş bir yelpazede çözülmeyi bekleyen sorunlar, genç Cumhuriyetin bagajındaki yükünü arttırarak onun ilerlemedeki hızını yavaşlatmaktadır. Bu bölümde, karşılaşılan sorunların güvenlik boyutuna değinilecektir.

Genel olarak, Türkiye Cumhuriyeti'nin güvenlik kültürünün oluşumuna zemin hazırlayan temel unsurlar şu şekilde sayılabilmektedir:

- Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden itibaren başlayarak özellikle Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında artarak devam eden işgal tehdidi,
- Toprak kaybetme korkusu,
- Farklı kimlik temellerinde yaşanan ayrılma kaygılarıdır.

Türkiye'de erken cumhuriyet döneminin güvenlik kültürünün oluşumunu tarihsel bağlam, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu ideolojisi ve coğrafi özellikler ekseninde açıklamak mümkündür. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda "Sevr Korkusu" olarak tanımlanan güvenlik endişesi, Türkiye Devleti'nin güvenlik politikalarına hâkim olmuştur. Bu çerçevede erken dönem Türkiye Cumhuriyeti'nin güvenlik kültürünün inşasında tarihsel mirasın etkisi olduğu gözlemlenmektedir. Yeni Türk Devleti'nin güvenlik kaygısı, inşa sürecinin önemli bir belirleyendir.

Tablo 1. Erken Cumhuriyet İstihbarat Faaliyetleri

Bölge	İsim	Açıklama
Balıkesir / Bandırma	Avukat Hamdi	Tatardır. Çerkezlerle çalışır. Çerkez Ethem'in mahiyetinde bulunmuştur.
Balıkesir / Balya	Saadettin Oğlu Talat	İngiliz muhipler cemiyetinin mürevvici.
Balıkesir/ Burhaniye	Reis Ali Ulvi	Giritli Yunanlılara tercümanlık yapar.
İzmir	Yunus Zade Raşit	Yunanlılarla teşriki mesai etmiş. Bir takım su-i istimallerde bulunmuştur.
İzmir	Hasan Basri	Yunanistan'a gider gelir. Yunan casuslarla temas eder. Şüpheli bir adamdır.
İzmir	Nazım	İkinci grup azasından komünistlikle alakasından hakkında takibat yapılmış. Bayrağımızı çiğnemiştir. Yunanlıların baytarlığını yapmıştır. Fırar etmiş ve mübadil sonucu gelmiştir.
İzmir / Urla	Baytar Zeki	Yunanlılar lehine, ordumuz aleyhine tahkikat.
İzmir / Urla	Filorinalı Salih	İngilizlere Casusluk. Çerkez Ethem ile Yunanistan'a firar. Aftan istifade gelmiştir.
İzmir / Urla	Fettah Oğlu Hasan	Yunan ve İngilizlere yardım etmiş casustur.
İzmir / Dikili	Bakkal Arnavut Muharrem	Aydın'da maruf bir şahsiyettir.
Aydın / Söke	Postacı Zade Necip B.	Yunanlarla çalışmıştır.
Trabzon	Neşat	İngilizler hesabına çalışmış, tarassut altında bir adam.
Trabzon	Rıfkı Kulaç	Komünist mektebinden çıkmış, Rus konsülshanesinden para almaktadır.
Trabzon	İbrahim	İngilizlerin Trabzon havalisinde sayılı casuslardandır.
Silifke	Tahir B. Oğlu Sadık	Emniyetçe malum, Yunanistan'a gider gelir.

Kaynak: T. C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Belge No: 490-1-0-0 / 63-240-4

Tablo 1, İstihbarat faaliyetlerinin ülkelerin tehdit algılarına göre şekillenebilmekte olduğunun önemli bir örneğidir. Tablo 1’de görüleceği üzere Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk zamanlarında iç güvenlik algısının aslında yabancı devletler ile de bağı olduğu görülmektedir. Tablodaki kişilerin İngiliz ve Yunanlılar ile irtibatlı olması Türkiye için tehdit olarak görülmektedir. Bundan dolayı, kişiler takip altına alınarak arşivlenme ihtiyacı duyulmuştur. Tablodaki dikkat çeken bir isim Avukat Hamdi’dir. Avukat Hamdi’nin etnik kökeni de kayıt altına alınmıştır. Bu durum farklı etnik kökenlerin de tehdit olarak sayılabilmeye *ihtimalini* göstermektedir.

Casusluk faaliyetlerinde bulunmuş kişilerin tespiti burada önemlidir. Casusluğa karşı koyma (Counter-espiyaj) faaliyetlerinin de Cumhuriyeti’n ilk yıllarında kullanılan bir istihbarat faaliyeti olduğu görülmektedir. Rıfki Kulaç isimli kişinin komünist etkisi altında olduğu ve bu kişinin takibi, Türkiye’nin komünizme karşı da tetikte olduğunu da göstermektedir. Komünizmin de bir iç güvenlik tehdidi olarak algılandığı görülmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu ilk andan itibaren iç güvenliğini sağlamak için istihbarat faaliyetlerini kullanmıştır. Arşiv bilgileri analiz edildiğinde iç güvenliğin Osmanlı Devleti’nden miras kalan sorunlar ile alakalı olduğu da görülmektedir. Dönemin koşulları ve teknolojisi düşünüldüğü zaman istihbarat faaliyetlerinin daha çok HUMINT yöntemi ile yapıldığı anlaşılmaktadır. Ajan ve muhbirlerin bu konuda önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir. Casusluğa karşı koyma da yapılan bir başka istihbarat faaliyetidir.

İstihbarata Karşı Koyma ve Devlet Güvenliği

İstihbarat üretmek için ham madde olan bilgiye ihtiyaç vardır. İstihbarat, üretilen bir rapordur ve bu üretim ham maddesi de bilgidir. Bilginin servisler tarafından analiz edilerek rapor haline getirilmesi de istihbarattır. Bundan dolayı, servisler için bilgi vazgeçilmez bir unsurdur. Bilginin bu derece önemli olması onun korunması gerekliliğini doğurmaktadır. Bilginin korunması için de rakiplerin bilgi toplama faaliyetlerini kontrol etmek ve gerektiğinde bu faaliyetleri etkisiz hale getirmek gerekmektedir. Bu noktada İstihbarata Karşı Koymak devreye girmektedir.

İKK, karmaşık ve geniş bir yapıya sahip olduğundan tanımlanması biraz güçtür. Kısaca tanımlamak gerekirse; İKK, rakip istihbarat servislerinin bilgi toplama faaliyetlerini engelleme sürecidir (Johnson, 2009: 237). Bir başka tanıma göre; İKK, devletlerin sırlarını koruma amacı barındırır. Yabancı istihbarat servislerinin düşmanca hareketlerinin tespitidir. Bu hareketler, casusluğa karşı koyma ve sabotaj gibi eylemleri de kapsamaktadır (Holt, 1995: 109).

Lowenthal (2009: 151) İKK faaliyetlerini üçe ayırmaktadır. Buna göre, İKK faaliyetleri bilgi toplama, savunma ve saldırıdan oluşmaktadır. Savunma, rakiplerin bilgi toplama faaliyetlerinin fark etme ve etkisiz hale getirmeden oluşmaktadır. Saldırı ise rakiplere karşı double ajanların kullanılması ve aldatma yöntemlerini kapsamaktadır.

İKK için birçok tanım yapılabilmektedir. Genel olarak, istihbarata karşı koyma sahada ve geri planda gerçekleşmektedir. Bir diğer ifadeyle, İKK’yı ikiye ayırmak mümkündür: Savunmaya yönelik İKK ve Saldırıya yönelik İKK. Bu iki faaliyetin de amacı rakip istihbarat servislerinin istihbarat üretme amacıyla bilgi toplama girişimlerini boşa çıkarma işlemidir.

Savunmaya yönelik İKK, istihbarat servislerinin pasif konumda kalarak kendilerini koruma yöntemidir. Bu yöntemin iki temel amacı bulunmaktadır. Birinci amaç, karşıdan gelebilecek girişimlere karşı caydırma etkisi oluşturmaktır. İkinci amaç ise girişimlerin başarılı olması durumunda bunların tespit edilmesidir.

Savunmaya yönelik İKK’da caydırma etkisi, genel olarak fiziki güvenliği, bilgi güvenliği, personel güvenliğini ve iletişim güvenliğini kapsamaktadır (Johnson, 2009: 140-147). Servisler kendilerini rakiplerine karşı koruma

altına almak için öncelikle buldukları bina gibi mekanlarının korumasını almaktadır. Bu durum fiziksel güvenliğe girmektedir. Fiziksel güvenliğin bir sonraki adımı bina ve mekanların barındırdığı bilgi ve personelin korunmasıdır. Bu da bilgi, personel ve iletişim güvenliği ile sağlanmaktadır.

Bilgi güvenliği, devletlerin bünyesinde bulunan sır olarak isimlendirilen bilgilerin rakiplere karşı korunmasını sağlamaktadır. Günümüzde dijitalleşme ile bilgilerde dijital veriler olarak saklanmaktadır. Bundan dolayı bilgi güvenliği kapsamını sadece dokümanlar girememektedir, aynı zamanda dijital veriler olarak bulunan belge, fotoğraf ve kitap gibi hemen hemen her türlü veri de bu kapsama girebilmektedir.

Gizli bilgileri korumanın kolay yöntemlerinden biri de bilgilerin sınıflandırılmasıdır. Bilgileri sınıflandırma işlemleri servislerin ihtiyacına göre şekillenebilmektedir. Buradaki amaç herkesin her bilgiye ulaşabilmesinin önüne geçilmesidir. Bir diğer ifadeyle, “need to know” (bilmesi gerekeni bilmesi) ilkesinin uygulanmasının sağlanmasıdır. Sınıflandırılmış bilgilerin şu şekilde yapılması mümkündür: Çok Gizli, Gizli, Kişiyeye Özel vb (Acar ve Urhal, 2007: 307).

Bilgi güvenliği sağlanmasında hayati öneme sahip bir başka konu da bilgilerin imhasıdır. Genel olarak insanların algısı bir maddeyi çöpe attıktan sonra ondan kurtulduklarına yöneliktir. İstihbarat servislerinin bu düşünce ile hareket etmesi, rakipleri açısından bir avantaj sağlamaktadır. Sır olarak tutulan doküman bilgilerin imhasında teknolojiden yararlanılarak, dokümanların kâğıt kıyma makinesinden geçirildikten sonra yakılması gerekmektedir. Dijital verileri bulduran kayıt cihazların da benzer şekilde yakılarak imha edilmesi gerekmektedir (Acar ve Urhal, 2007: 307).

Bilgilerin imhasının ne kadar önemli olduğuna dair bir örnek olarak 1979 İran Devriminde yaşanan olay gösterilebilir. 1979’da İran’da İslam Devrimi gerçekleştiğinde ABD Büyükelçiliğinde bulunan dokümanlar, belgeler parçalanarak imha edilmiştir. Fakat daha sonra kâğıt parçaları bir araya getirilerek bu belgelerin içeriğine ulaşılmıştır. Bu şekilde Büyükelçiliğin gizli bilgilerine erişilmiştir. Bu örneğe benzer yaşanmış birçok olay mevcuttur. Bu gibi olayların önüne geçilmesi ve devletin gizli bilgilerin rakipler tarafından ele geçirilmesinin önlenmesi için bilgilerin imhası servisler açısından son derece önemlidir.

İstihbarat servisleri bilgi toplamak için hemen her türlü yöntemi kullanabilmektedir. Bu yöntemlerden biri de rakip servislerin çalışanlarını devşirmek ve onlardan bilgi toplamaktır. Personel güvenliği İKK’nın en temel konusudur çünkü bir personelin gizli bilgilere erişebilme imkânı bulunmaktadır. Bir kuruma sızmanın en etkin yöntemidir. Personel güvenliğinin bir diğer amacı, bir kişiye sırların emanet edilip edilemeyeceğine ya da gizli operasyonlar icra ederken güvenilip güvenilemeyeceğine ve her şey bittikten sonra bu sırların mahremiyetine zarar getirmeden sadık kalmaya devam edip etmeyeceğine karar vermektir. Personel güvenliği bir kişiyi işe alırken, çalıştığı pozisyonu değiştirirken ve rütbe verirken dikkat edilmesi gereken bir konudur. Bir personelin İKK’sı çok çeşitli bilgilerin arşivlenmesi ve araştırılması ile yapılabilmektedir. Temel olarak bakılabilecek konular şu şekilde olabilmektedir:

- Personelin finansal durumu ve kredi geçmişi
- Yabancı kişiler ile olan temasları
- Oturduğu bölgedeki komşuları
- Kişisel referansları
- Çalışma ve eğitim geçmişi
- Devlet arşivindeki bilgileri
- Sosyal medyadaki paylaşımları

Özellikle ülke dışında görev yapan personele karşı rakip servisler arkadaşlık bahanesi ile yaklaşmaktadır. Personelin yabancı ülkede yalnız kalması rakipler tarafından fırsat görülme ve onlar ile bir şekilde temas edilerek dostluk veya duygusala dayalı arkadaşlık kurulmaktadır. Asıl amaç gizli bilgilere ulaşabilen bu personeli devşirmek veya keşif amaçlı çalıştığı yerleri öğrenerek bu yerlere girmektir. Arkadaşlığın hızlıca ilerlediği irtibatlar endişe kaynağıdır. Böyle bir durumda gizli bilgiyi elde etme aracı olarak yeni bir ilişki kurmaya çalışan bir ajan söz konusu olabilmektedir. Bu metodun kullanıldığı ve çok büyük başarıya ulaştığı örnekler bulunmaktadır.

Teknolojinin gelişmesi hayatımıza kolaylıklar sağlamaktadır. İstihbarat servisleri bu kolaylıklardan yararlanırken aynı zamanda zararlarını da görmektedir. Yeni teknolojik cihazlar iletişim güvenliğini tehdit etmektedir. Bu konunun tarihsel geçmişi Birinci Dünya Savaşına kadar götürülebilmektedir. Birinci Dünya Savaşında telsiz ve telgraf gibi cihazların kullanılması rakiplerin dikkatini çekmiştir. Konuşmaların ve planların elde edilmesi için telgraf hatlarına girilerek düşmandan bir adım önde olmak için uğraş verilmiştir.

İletişim güvenliğinin ne kadar önemli bir konu olduğunu bir örnek ile açıklayarak somutlaştırmak daha iyi olacaktır. 1945 yılında bir gurup Rus ortaokul öğrencisi Amerika'nın Moskova Büyükelçisine dostane bir ziyarette bulunmuştur. Bu ziyaret sırasında öğrenciler Büyükelçiye iyi niyet göstergesi olarak Amerika'nın simgesini taşıyan bir kartal heykeli hediye etmiştir. Aradan geçen uzun süre sonrasında heykelin içinde radyo frekans sistemli bir dinleme cihazının bulunduğu tespit edilmiştir. Sovyet istihbarat servisi KGB'nin ABD Büyükelçisini uzun süre dinlediği ortaya çıkmıştır.

İstihbarat servisleri rakipleri tarafından sürekli olarak tehdit altındadır. Servisler, bilgi toplamak için birbirlerine sürekli olarak girişimlerde bulunmaktadır. Bu girişimleri etkisiz hale getirmenin yöntemlerinden biri savunmaya yönelik İKK'dır. Savunmaya yönelik İKK, uygulamada tek başına yeterli bulunmamaktadır. Bazı durumlarda istihbarat servislerinin de sahaya inerek tehditlere karşı koyması gerekmektedir.

Saldırıya yönelik İKK'nın ilk yöntemi aldatmadır. Aldatma, bir kuruluşun, karşı tarafın ajan, casus, çalışan ve analistlerinin düşüncelerinde hatalara neden olmak için bilişsel süreçlerini zararsız hale getirmede kullandığı bir metottur. Burada önemli olan rakibini kontrol altında tutmak ve kendi amaçlarına göre yanlış bilgiler ile rakibinin çalışmalarını boşa çıkartmaktır.

Aldatma sadece barış zamanlarında kullanılan bir yöntem değildir, savaş zamanı da aldatma etkili bir şekilde kullanılmaktadır. Vietnam savaşında ABD birlikleri karşılarındaki gerilla savaş taktiğini uygulayan Vietnamlıları yenmek için aldatma yöntemini uygulamıştır. Buz kütlelerini paraşüt ile uçaktan atarak karada bulunan ve sık ormanlık arazide saklanan Vietnamlıların bu kütlelerini asker sanarak ormandan çıkmalarını sağlamışlardır.

Tespit etme bir olayın meydana gelmesini fark etme durumudur ve bu meydana gelen olayın bir gizli bilginin ihlali ya da potansiyel ihlali ile ilgilidir. Tespit etme hem savunma hem de saldırı İKK'sında kullanılabilir. Her türlü alınan önlemlere rağmen bilgilerin sızması durumunda bu sızmanın tespit edilmesi zararların önüne geçilmesi açısından hayati öneme sahiptir. Tespit etme yönteminde bakılması gerekenler şu şekildedir:

- Endişe duyulan olayı tanımlamak
- Olayla ilgisi bulunan kişileri tanımlamak
- İlgili kişilerin ilişkilerini tanımlamak
- İlgilenilen kişilerin güncel konumlarını tanımlamak
- İlgili kişilerin olayı gerçekleştirdiklerine dair kanıt ve belgelerin toplanması

Saldırıya yönelik İKK'nın önemli bir diğer konusu da etkisiz hale getirmedir. Bazı durumlarda istihbarat servisleri, rakiplerinin operasyonlarını etkisiz hale getirmek zorunda kalmaktadır. Bunun en güncel örneği 2010 yılında ABD'de gerçekleşmiştir. ABD'de FBI tarafından 10 yıl boyunca takip altında bulunan "sleeper agents" olarak tabir edilen Rus ajanlar suçüstü yakalanmıştır. Bu olay sonrası Rusya tarafından tutulan ABD ajanları ile takas edilmiştir (The New York Times, 2010). Bu şekilde ABD, uyuyan ajanların tehdit düzeyinin arttığını, yeterli delillerin toplandığını ve Rusya tarafından tutulan ABD ajanların kurtulması için harekete geçmiş ve Rus ajanların operasyonlarını etkisiz hale getirmiştir.

Sonuç/Tartışma

İstihbarat, devletler için vazgeçilmez bir güvenlik sağlama yöntemidir. Günümüz dünya sisteminde devletler birbirleri ile sıcak savaşa girmekten kaçınmaktadır. Bunun yerine vekalet savaşları, ekonomik yaptırımlar ve ambargolar gibi çok çeşitli yöntemleri kullanmaktadırlar. Bu yöntemlerinde hepsinde istihbarat önemli bir rol oynamaktadır.

İstihbarat çarkı, devletlerin karşısındaki belirsizlikleri azaltma da kullanılan bir yol haritası gibidir. Çarkın her basamağı önemlidir fakat bu noktada istek, yani çarkın ilk adımı ayrı bir öneme sahiptir. Bir karar verici ya da politika yapıcı, çarkı başlatırken istihbarat servisine talep ettiği konu hakkında açık ve net olmalıdır. Talep edilen konunun doğru verilmesi, çarkın devamının da doğru ilerlemesini sağlayacaktır. Bu şekilde yanlış bilgi toplanması ve yanlış analiz yapılmasının önlenmesi sağlanacaktır. Yanlış yapılan bir analiz, karar vericinin de yanlış kararlar almasını sağlayacaktır. Bu durum devletleri zor duruma sokmaktadır. Örneğin, Bir devlet, komşu devlette yaşanan bir güvenlik politikası hakkında yanlış analiz yaptığı vakit, söylemleri, aldıkları önlemler ve yapılan uluslararası ilişkiler de zincirleme olarak yanlış politikalar üzerine olacaktır. Bu durumda geri dönülmesi zor durumlar dahi ortaya çıkabilmektedir. Bundan dolayı, istihbarat çarkının verimli olabilmesi için ilk olarak talebin doğru ve net bir şekilde yapılması gerekmektedir.

İkinci olarak, Erken Cumhuriyet Döneminde Türkiye'nin uygulamış olduğu istihbarat faaliyetleri kişilerin fişlenmesi şeklindedir. Fişlenme her ne kadar olumsuz bir algı gibi dursa da, devletlerin güvenliklerini sağlamada önemlidir. Burada dikkat edilmesi gereken bu fişlemelerin sadece devletin sırları olarak saklanması ve ifşa edilmemesi durumudur. Türkiye'nin kurulduğu ilk yıllarda varlığını sürdürebilmesi için ülke çapında ciddi bir istihbarat ağı oluşturduğu görülmektedir. Ege'de Karadeniz'de yabancı ülkeler için çalışan kişilerin tespit edilmesi için İnsan Kaynaklı İstihbarat toplama metodu kullanılmıştır. Casusluk faaliyetinde bulunan kişilerin tespiti zordur. Türkiye, bu kişileri tespit etmiş ve kayıt altına almıştır. Bu durum Türkiye'nin counter-espionaj faaliyetlerini uyguladığını da göstermektedir.

Bir futbol maçında kaleci ne kadar önemliyse, İstihbarata Karşı Koyma da devletler açısından en az o kadar önemlidir. İKK servisleri zayıf olan devletler, kalecisiz maça çıkan bir futbol takımı gibidir. Bu durum, devletlerin sürekli sırlarını kaybetmesine neden olur ve onları her türlü tehdide açık hale getirmektedir. Bundan dolayı, devletler güçlü bir İKK servisi kurmalıdır. İKK, sadece istihbarat servisleri tarafından kullanılmamalıdır. Diplomatik birimler, ekonomik kurumlar, enerji kurumları gibi hassas derece de önemli olan kurumlarında İKK birimleri olması gerekmektedir. Ayrıca, ülkede büyük yatırımlar yapan iş insanlarında İKK konularında bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Özellikle, yurt dışı yolculukları hakkında iş insanlarının bilgilendirilmesi, onları ülke dışında rakiplerin saldırılarına karşı bilinçli yapmaktadır.

Sonuç olarak, istihbarat konusu devletler için vazgeçilmez bir güvenlik yöntemidir. Devletler, gelecekte de istihbarat konusuna önem vermeye devam edecektir. Devletlerin güvenliğini sağlama da İKK ve İstihbarat Çarkı unutulmuş ve kullanılmayan bir yöntem olmayacaktır çünkü istihbaratın ve devletin korunmasındaki en temel konulardır.

Kaynakça

- Acar, Ü. ve Urhal, Ö. (2007). *Devlet Güvenliği İstihbarat ve Terörizm*, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Acar, Ü. (2011). *İstihbarat*, 1. Baskı, Ankara: Akçağ Yayın.
- Aydın, N. (2008). *İşte İstihbarat*, 1. Baskı, İstanbul: Kumsaati Yayın Dağıtım.
- CIA, (2013a). *Intelligence: Open Source Intelligence*, 30 Nisan 2013, <https://www.cia.gov/news-information/featured-story-archive/2010-featured-story-archive/open-source-intelligence.html>
- CIA, (2013b). *Intelligence Cycle*, 23 Mart 2013, <https://www.cia.gov/kids-page/6-12th-grade/who-we-are-what-we-do/the-intelligence-cycle.html>
- Cline, S. R. (1983). *The Intelligence War*, London.
- Çınar, B. (1997). *Devlet Güvenliği, İstihbarat ve Terör*, 1. Baskı, Ankara: Sam Yayınları.
- Erkan, M. ve Dilmaç, S. (2001). *Devlet Güvenlik ve İstihbarat*, Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü İDB Yayınları No: 75.
- FBI, (2016a). *Intelligence Defined*, <https://www.fbi.gov/about-us/intelligence/defined>
- FBI, (2016b). *Intelligence Collection Disciplines (INTs)*, <https://www.fbi.gov/about-us/intelligence/disciplines>
- Gill, P., Marrin, S. ve Phytian, M. (Ed.), (2009), *Intelligence Theory*, New York: Routledge.
- Herman, M. (1996). *Intelligence Powe in Peace and War*, United Kingdom: Cambridge Press.
- Holt, M. P. (1995). *Secret Intelligence and Public Policy*, United States of America: Congressional Quarterly.
- Hosenball, M. (2015). CIA to Make Sweeping Changes, Focus More On Cyber Ops: Agency Chief, 6 Mart 2015, <http://www.reuters.com/article/us-usa-cia-idUSKBN0M223920150306>
- Hulnick S. A. (2007). What's Wrong With The Intelligence Cycle, Loch K. Johnson, (Ed.), *Strategic Intelligence*, United States of America: Greenwood Publishing Group, ss.1.
- İDB, (2016b). *Tarihçe*, <http://www.istihbarat.pol.tr/Sayfalar/Tarihce.aspx>
- İlter, E. (2002). *Milli İstihbarat Teşkilatı Tarihçesi*, Ankara: MİT Basım Evi.
- Johnson, K. L. (2007). *Strategic Intelligence*, 1. Baskı, United States of America: Greenwood Publishing Group.
- Johnson, K. L. (2009). *Handbook of Intelligence Studies*, New York: Routledge.
- Karabacak, T. (2002). İstihbarat Biriminin Çalışma Yöntemleri, *Avrasya Dosyası*, 8(2), İstihbarat Özel Sayısı
- Lowenthal, M. M. (2009). *Intelligence From Secrets to Policy*, Washington: CQ Press.
- McDowell, D. (2009). *Strategic Intelligence*, United States of America: Scarecrow Press.
- MİT, (2016). İstihbarat Oluşumu, <http://www.mit.gov.tr/isth-olusum.html>

- Öğün, B. (2011). İstihbaratta Açık kaynakların Önemi, 20 Temmuz 2011, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/amerika-arastirmalari/merkezi/2011/07/20/6236/istihbaratta-acik-kaynaklarin-onemi>
- Özkan, T. (2004). *MİT'in Gizli Tarihi*, 17. Baskı, İstanbul: Alfa Yayım.
- Prunckun, H. (2010). *Handbook of Scientific Methods of Inquiry for Intelligence Analyses*, United Kingdom: Scarecrow Press.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, Belge No: 490-1-0-0 / 63-240-4, "Şahıslar hakkındaki istihbarat bilgileri" (Erişim Tarihi: 19.12.2016).
- The New York Times, (2010), Agents Deported By U.S. Are Honored in Moscow, [https://www.nytimes.com/2010/10/19/world/europe/19russia.html?rref=collection%2Ftimestopic%2FRussian%20Spy%20Ring%20\(2010\)&action=click&contentCollection=timestopics®ion=stream&module=stream_unit&version=latest&contentPlacement=3&pgtype=collection](https://www.nytimes.com/2010/10/19/world/europe/19russia.html?rref=collection%2Ftimestopic%2FRussian%20Spy%20Ring%20(2010)&action=click&contentCollection=timestopics®ion=stream&module=stream_unit&version=latest&contentPlacement=3&pgtype=collection)
- Tılısbık, N. ve Akbal, Ö. (2006). İstihbarat ve Türkiye, 1. Baskı, Konya: İKİA Yayıncılık.
- Yılmaz, S. (2007). *21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat*, 2. Baskı, İstanbul: Milenyum Yayınları.